

KADINLARA YÖNELİK EVLİLİK BASKISI MARRIAGE PRESSURE AGAINST WOMEN

Berivan KAVAS*

Öz

Ortaya çıkış tarihi hakkında kesin bir şey söylemek mümkün olmasa da evlilik, insanlık tarihinde uzunca süredir var olan bir kurumdur. Evlilik, uzun tarihi boyunca birçok değişikliğe maruz kalmış, farklı anlamlarla ve farklı tanımlarla karşımıza çıkmıştır. Her zaman günümüzdeki "duygu" yüklü anlamıyla var olmamış olan evlilik, yaşanan dönemin ekonomik, siyasi, dini ve kültürel alanlarının etkisiyle şekillenmiş, bu alanlardaki değişimle paralel olarak varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle evlilik tarihte bazen istenmeyen, önemsemeyen bir kurum olarak görülebilen, bazen yapılması ısrarla istenen, zorunlu tutulan olarak görülmektedir. Evliliğin dönemin egemen çıkarlarına göre şekillenmesi ve dönemin toplumsal durumunun en iyi aktarım yolu olarak görülmesi evliliği kişisellikten uzaklaştırmış, beraberinde evlilik baskısını getirmiştir. Tarih boyunca birçok insan istemedikleri evlilikler yapmaya zorlanmış, istemedikleri hayatları yaşamaya mahkûm edilmiştir. Evlilik baskının altında yatan nedenleri, evliliği ve evliliğe olan tutumu da şekillendiren dönemin ekonomik, siyasi, dini ve kültürel alanları altında ayrı ayrı ele almak mümkündür. Bu çalışma günümüzde hala değişik şekillerde ve şiddetlerde de olsa varlığını sürdüren evlilik baskısının düne ve bugüne, baskının nedenlerine bakmaktadır. Çalışmada bu baskıya en çok maruz kalan taraf olduğu düşünülen kadınlara ağırlık verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Kadın, Baskı, Evlilik Baskısı, Sosyal Baskı.

Abstract

Although it is impossible to state exact date of its emergence, marriage is a long-standing institution in the history of humanity. Marriage has been subjected to many changes throughout its long history, with different meanings and different definitions. Marriage, which has not always existed in the present meaning of "emotion," has been shaped by the influence of the economic, political, religious and cultural spheres of the period, and has continued its existence in parallel with the changes in these areas. For this reason, marriage sometimes regarded as an undesirable and unheeded institution in history, but sometimes it was seen as a necessity, which was insisted upon. The shaping of marriage according to the dominant interests of the period and the view of social period as the best way of transferring the marriage has brought the marriage out of selfhood and brought the pressure of marriage together. Throughout history, many people have been forced to have unwanted marriages and are not allowed to live their lives. The underlying causes of marriage pressure can be examined separately under the economic, political, religious and cultural spheres of the period that shaped the attitude towards marriage. This study still looks at the causes of today's marriage pressures, which are still present in various forms. In the study, the emphasis was placed on women who were thought to be the most exposed parties to this pressure.

Keywords: Marriage, Woman, Pressure, Pressure Of Marriage, Social Pressure.

GİRİŞ

Günümüzde evlilik, çoğunlukla duygu yüklü, kişisel kararlar sonucu oluşan bir süreç olarak görülme eğilimindedir. Ama evliliğin tarihçesi ne dün ne de bugün yapılan çoğu evliliğin duygusal ve kişisel olmadığını göstermekte, aksine toplumsallığın evlilik için ne kadar önemli olduğunu birçok şekilde örneklemektedir. Evlilik var olmaya başladığı ilk zamanlardan beri toplumsal gelişim ve değişimlerle paralel olarak ilerlemiş, toplumun dini, siyasi, ekonomik ve kültürel ortamıyla uyum içinde süregelmiştir. Günümüzde hakim birliktelik şekli olarak kabul görmüş olsa da, evlilik her toplumda her zaman uygulanır ve istenilir olmamıştır. Evliliğin istenilir, zorunlu, olmazsa olmaz görülmesi döneme hakim egemen güçlerin çıkarlarına ne kadar hizmet ettiğiyle doğru orantılı olarak artmaktadır. Egemen güçler kendi çıkarlarını sürdürmek, otoritelerini sağlamlaştırmak, denetim sağlamak ve istedikleri uyumu sürdürmek konusunda evliliğin ve beraberinde gelen aile kurumunun yararlı olduğunu fark ettiğinden beri evlilik çoğunlukla yapılması zorunlu, yapılmaması mümkün olmayan, istenilen, teşvik edilen hatta baskıyla gerçekleştirilmesi sağlanan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarihsel süreçte evlilik baskısı, bazen ailelerin toprak kaybetmemek için ayarlamalı evlilikler yaptırmak istemeleri, bazen dini kurumların evlilik dışı ilişkileri kabullenmemesi, bazen bekar kişilerin ekonomik olarak yaşamasının güçleştirilmesi, bazen de kültürel olarak istenmemek, rahatsız edilmek, dışlanmak gibi birçok durumda kendini göstermiştir. Yaşanan örnekler evlilik baskısına yoğun olarak maruz

*Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.

kalan tarafın kadınlar olduğu göstermektedir. Kadın ekonomik olarak varlık sahibi olması istenmediğinden, dinsel olarak ikinci sınıf görülebildiğinden, bir erkeğin otoritesi altında yaşaması gerektiği düşünüldüğünden, siyasi olarak tanınmak istenmediğinden ve devletin kontrol ettiği kişi sayısını azaltma, denetim sağlama istemi gibi birçok nedenden dolayı evlilikle yaşamaya zorunlu kılınmakta, karşı çıktığında baskıya maruz kalmaktadır. Günümüzde bu baskının tarihe oranla azaldığı düşünülüyor olsa da, hala çoğu kadın evliliğe hazırlanarak büyütülmekte, evliliğe teşvik edilmekte, fiziksel olarak olmasa da sözel olarak evlilik baskısına maruz kalmaktadır. Günlük hayatta, söylemlerde bile görülebilen bu baskı, zamanla aile, akraba, arkadaş konuşmaların, teşviklerinin, ısrarlarının yanı sıra tüm toplumun hakim düşüncelerde kadının karşısına çıkmaktadır. Her kadını aynı şekilde etkilemiyor olsa da evlilik baskısı günümüzde hala kadınların kendilerini “rahatsız, kusurlu, eksik ya da sorunlu” hissetmesine neden olabilmekte, evlenmeyen kadın etiketlenmeye ve dışlanmaya maruz kalabilmektedir. Bu baskının bazı kadınların istenmeyen evlilikler yapmasına neden olduğu da bilinmektedir.

I. EVLİLİĞİN VE EVLİLİK BASKISININ TARİHÇESİ

Evliliğin evrensel olması, çeşitli toplumlarda, çeşitli zamanlarda farklı tanımlara denk gelmesi ve birçok bilim dalı tarafından ele alınıyor olması tek ve ortak bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu noktada evlilik kurumunun anlaşılmasında ortaya atılan tanımlamaların ortak noktaları üzerinde durmak gereklidir. Giddens (2008: 247) evliliği iki kişi arasındaki toplumca onaylanan ve kabul edilen cinsel birliktelik olarak tanımlarken, Gökçe (1978: 7) evliliği aileyi oluşturan ve aynı zamanda “toplumsal ilişkileri belirli kalıplar içerisine yerleştiren bir sözleşme” olarak tanımlamaktadır. Bu ve bunun gibi birçok tanımda ortaya konulan ilk ortak nokta, evliliğin toplumsal bir süreç olduğudur. Çıkış tarihi hakkında da kesin bir bilgi sahibi olunmayan ve zaman içinde birçok değişim yaşayan evliliğin, temel hatlarıyla milattan önce 2000 yılından günümüze kadar varlığını devam ettirdiği düşünülmektedir (Ceylan, 1994, 7). Antik Yunan döneminde bugün kullanılan evlilik kelimesi kullanılsa da “engue” denilen evliliğe benzer özellikte anlaşmalar yapıldığı bilinmektedir. “Engue” anlaşmaları, iki hane, iki aile arasında yapılan, iki kişinin birlikteliğini onayan, bu ilişkiden olan çocukların yasal olarak tanınmasını sağlayan ve ilişki süresince yapılacak harcamaların nasıl olacağını düzenleyen anlaşmalardır. Hemen hemen her şeyin önceden ayarlandığı bu anlaşmaların iki bireyin sadece kendi istekleriyle gerçekleşmesinin mümkün olmadığı da bilinmektedir (Todd, 2003).

Evlilik ilk başlangıcından beri toplumsal olarak bir yöne sahip olmuş olsada, tarihsel süreçte her zaman bugünkü çoğunluk düşüncesi gibi çok önemli ya da kurumsal olmadığı, kesin olması gereken bir kurum olarak nitelendirilmediği, her zaman baskıyla yapılmaya zorlanan olmadığı bilinmektedir. Evlilik, tarihsel sürecin seyrine göre birçok değişikliğe uğramış, bazen önemsenmemiş, bazen ısrarla istenmiş, bazen birkaç çeşidi aynı dönemde var olmuştur. Engels (2009: 91) insanlık tarihinde üç ayrı döneme karşılık gelen üç ayrı evlilik biçimi olduğunu belirtmiştir: “Yabanlığa, grup halinde evlilik; barbarlığa, iki-başlı-evlilik; uygarlığa eş aldatma ve fuhuşla tamamlanan tek-eşlilik. Barbarlığın üst aşamasında, iki-başlı-evlilikle tek eşlilik arasında köle kadınların erkeklere uyraklığı ve çok karılılık sıkışmıştır”. Bahsedilen dönemlerde sık görülen evliliklere göre adlandırmalar yapılmış olsada, aynı dönemde birçok evlilik türünün ve farklı yaşam tarzlarının birlikte yer almış olması evlilik konusunun değişkenliği ortaya koymaktadır.

Evliliğin günümüze yakın anlamıyla ne zaman kurumsal ve önemli hale geldiği konusunda değişik görüşler bulunmaktadır. Bu kurumların oluşmasında ve önemsenmesinde her zaman dönemin çıkarlarının etkili olduğu görülmektedir. DUBY (1990) evliliğin önem kazandığı dönemlerden birinin Orta çağ olduğunu belirtmektedir. Kilisenin evliliğe önem vermesinin altında bireyleri denetleme isteği olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemde dönemin zenginlerinin topraklarının bölünmemesi açısından büyük çocuklarının evlenmesini ve aile kurmasını destekledikleri görülürken, küçük çocuklarını kilise ile oyalayarak evlenmekten uzak tutmaya çalıştıkları görülmüştür. Evlilik bazen toprak sahibi anne babaların zenginliklerini artırmak amaçlı çocukları üzerinden yaptıkları bir anlaşma olarak, bazen sadece çiftlik kurmak için yapılan bir durum olarak var olmuştur. Sanayi öncesi dönemde İngiltere’de üst tabakaların bu tür anlaşmalı evliliklere ağırlık verdiği bilinmektedir. Dönemin orta sınıf ve zengin kadınları genellikle eve kapatıldığından, evlilik ekonomik olarak geçinmek amacıyla işçi sınıfında daha yaygın olarak gerçekleşmiş gibi görünmektedir. Ama burada bahsedilen evlilik oranları düşünüldüğü kadar yüksek oranlar değildir (Gittins, 2001, 19-41). Zamanla evlenmemiş kadınlar ve geride kalan çocuklar konusunun devlete maliyet olması ve dönemin yoksulluğu, evliliğin kiliseyle resmileşmesi yönündeki baskıları artırmış, kilisenin bu konudaki özgür tavrının değişmesine neden olmuştur. Yine de düşünülen anlamda resmi evliliğin tarihte aniden kabul edilip, hemen çoğaldığını söylemek mümkün değildir. Aynı dönemde Güney Amerika bölgesinde ise evlenmemenin teşvik ediliyor olması çarpıcıdır (Gittins, 2001, 106-108).

Bireysel aşk ve sevgiye dayalı evlilik fikri, evliliğin öneminin ve istenirliğinin artmasıyla aynı dönemlerde temellenmiş gibi görünmektedir. Aşık olarak, severek evlenmek fikri Ortaçağ'dan önce kendine toplumda yer bulamamıştır. Antikçağlarda büyükler tarafından kararlaştırılan evlilik, bireylere uyulması gereken nesnel bir sorumluluk olarak sunulmuş, bireyler bu kurala uymak zorunda bırakılmıştır. Bu dönemde aşk temelli ilişkiler, erkekler tarafından evlilik ve toplum dışında, yabancı ya da köle konumundaki kadınlarla yaşanan ilişkiler olarak anlatılmaktadır. Orta Çağ'ın sonuna kadar evlilik asla evlenecek bireylerin ilgisine, isteğine ve sonuçlandırılmasına bırakılmayacak bir kurum olarak görülmüştür. Egemen çıkarlar yüzünden evlilik bazen siyasi bazen de ekonomik temelli kurabilmiş, evlilikle aşk fikri, sadece çok fakir sınıflarda ya da konu olarak nadiren edebiyatta görülmüştür. İlerleyen çağlarda aşk evliliği bir insan hakkı olarak tanınmış olsa da, burada bu hakkı kullananlar yine egemen sınıflar, bireylerden ise genellikle erkekler olarak nitelendirilebilir (Marx vd., 2008, 190-195).

Zamanla toplumsallığı ve istenirliği giderek artan, baskılara konu olan evliliği diğer tüm ilişkilerden ayıran en önemli özellik toplumsal bir onayla gerçekleşmesidir. Evlenmede amaç ilişkiyi açıklamak, herkese ilan etmektir. Her yerde aynı olmamakla birlikte iki bireyin cinsel ilişkisine onay verilmeden önce evlilik istendiği, bu durumda nikah töreniyle gerçekleştirildiği bilinmektedir. Tören sonunda oluşan evlilikle amaçlanan bu ilişkiden doğacak çocukların babalarını tespit etmek, cinsel ilişkiye ve doğuma izin vermektir. Bu tören sırasında evlenecek bireylere toplumun önünde zaten cevabı bulunduğu halde evlenmek isteyip, istenmedikleri sorulmaktadır. Burada aslında istenen izin bireylerden değil, evlenenlerin ailesinden ve toplumdandır (Güvenç, 1991, 243).

Meşru yolla herkese duyurulan ve ilan edilen evlilik kurumundan, diğer tüm kurumlardan istendiği gibi toplumsal rollere ve beklentilere cevap vermesi beklenmektedir. Önceden belirli, çoğunluk tarafından onaylanmış davranışları aktarma işlevi gören kurumlar, kısıtlayıcılığı da beraberinde getirmektedir. Evlilik ve aile bu kısıtlayıcılığın ve baskının hem ilk görüldüğü hem de en yoğun birebir hissedildiği kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailenin ve onun üzerinden aslında toplumun istekleri bireye küçük yaşta değer, rol ve beklentiler olarak sunulmakta, bireyden belli bir çerçevede yaşaması istenmektedir. Bu çerçevede birey büyüdüğünde evli olarak resmedilmekte, başka bir ihtimalin olmadığı düşünülmektedir. Birey aileden yani gerçekte toplumdan gördüklerini, evlilik yoluyla aile kurarak kendi ailesine aktarma zorunluluğunda gibi görünmektedir. Ceylan (1194: 8) yaşamının neredeyse tamamını başkalarıyla geçirmek zorunda olan bireyin, yalnız olmanın toplum tarafından istenilir olmadığını bildiğini belirtmiştir. Bu yüzden birey uzun zamandır belirlenen norm, kural ve değerlere uyarak oluşmuş toplumsal bir kurum olan evliliği kabul etmektedir. Kabul ya da isteme sebebi her ne nedenle olursa olsun insanların evlenmeleri toplumsal bir olaydır. Toplum içinde evlilik o toplumdaki geçerli örf ve adetlerle gerçekleştiğinden, evlilik aslında daha önceden sosyal olarak kabul görmüş kuralların tekrar hayata geçirilmesi ve uygulanmasıdır. Bu durumda bir sebeple evlenmek istemeyen ya da evlenememiş kişiler toplumdan baskı görebilmekte, sapma gösterdiği düşünülebilmektedir (Erkal, 1983, 59-64).

Evliliğin bireyselliğinin yanı sıra yoğun bir toplumsal bir yanının olması evlenmemiş bireylerin evlenmeleri yönünde baskıya maruz kalmalarına neden olmaktadır. Evlilik baskısı bazen bireyleri istemedikleri evlilikler yapmaya zorunlu bırakmaktadır. Özellikle kadınların baskı sonucu istenmeyen evlilikler yapmaları tarih boyunca birçok örnekte görülmüştür. 15. yüzyılda Amerika'da zengin ve toprağa sahip ailelerin düşünülmüş evliliklerle kızlarını yaşlı ama zengin insanlarla evlendirmeye çalıştıkları bilinmektedir. Kabul etmeyen kadınların güzellikle ikna olmazsa öldürücü dayaklara, tehditlere maruz kalabildiği, bir odaya ya da manastıra zorla kapatıldığı görülmüştür. Bu dönemin kadınlarının istenmeyen evliliklerden kaçmak için hastaymış gibi davrandığı hatta hasta olmaya çalıştığı bilinmektedir. Sonuçta evlilik olursa kadının mal hakkının kocasına geçtiği, olmazsa babada kaldığı bilinmekte ama ne olursa olsun kadının kendi haklarını kendisinin kullanmasına izin verilmediği anlaşılmaktadır. Dönemin kadınları ya kocaya ya babaya bağlılık düşüncesiyle yetiştirilmiş, evliliği hayatlarının tek amacı olarak düşünmeye zorlanmışlardır (Gittins, 2001, 98-99). Kadınlar kendine özgü istenen rolleri yerine getirmek için çok küçük yaşlarda eğitime alınmakta, sonunda evliliğin kadın için "tek, doğal, gerekli" olduğu fikri benimsetilmektedir. Ekonomik açıdan da sosyal açıdan da dönemin kadınlarının tek şansının evlilik olarak görüldüğü bilinmektedir. Zengin olmayan sınıflarda ise hizmetkar olarak çalışan kadınların evlenmeleri yönünde daha az baskı gördükleri anlaşılmaktadır (Gittins, 2001, 102-103). Evlilik tarihsel süreçte kadın için hep istenen bir "fırsat" olarak görülmüş, kadının evlenmemesi "fırsatın kaçması" olarak değerlendirilmiştir. Topluma katılmanın tek yolu olarak görülen evliliği gerçekleştirememiş kadınlar "toplum açısından tam anlamıyla fire" olarak yorumlanmaktadır. Eğer kadın evlenemezse ve maddi durumu da kötüyse ailesinin neredeyse köleliğini yapmakta, hemen her iş ona yüklenmektedir (Beavouir, 1993, 14-17).

Günümüze doğru yaklaşıldığında yapılan çalışmalar tarihsel sürece oranla azalan evlilik baskısının hala varlığını özellikle kadınlar üzerinde sürdürdüğünü göstermektedir. Evlenme davranışı göstermeyen kadınlar, normal evlilik kurumundan sapmış, anormal kişiler olarak değerlendirilebilmektedir. Toplumsal evlenmemiş kadın imgesi sonucunda kadınlar evlilik baskısının bir başka boyutuyla etiketlenme, damgalanma ve dışlanmayla karşılaşmaktadırlar. Evlilik ve aile üzerine yayılan ideolojiler aslında gerçekte tam olarak uyuşmasa da, insanlara benzer ilişkilerin çoğunlukta olduğu düşündürülüp gerçeğin bu olduğu algısı yaratılmaktadır. Bunun sonucunda evlenmemiş, boşanmış, çocuksuz kişiler ideal olana uymamakla, başarısız gibi gösterilmektedir. Ama aslında olay ideal gösterilen gerçek dışı olmasıdır. Özellikle kadınların aile kurma zorunluluğu ile düşünülmesi buna sahip olmayan ya da olmak istemeyen kadınların hatası, problemi olarak yansıtılmaktadır (Gittins, 2001, 201). Evlenmeleri yönünde her türlü ikna yöntemine maruz bırakılan kadınlar yine de bu döngünün içerisine girmezlerse toplum tarafından "hatalı" olduklarına inandırılmaya çalışılmaktadırlar. "normal dışı" görülen evlenmemeyi yaşayan kadın, bir nevi cezalandırılmakta isimler takılarak etiketlenmekte, bazen çiftlerle dolu olan "normal" çevresinden uzaklaştırılmakta, istenmeyen konumuna düşürülmekte, damgalanmaktadır. Sharp ve Ganong (2011)'in Amerika'daki evlenmemiş kadınlarla yaptığı fenomenolojik çalışmaya göre, evlilik baskısının kadınları hem görünür hem görünmez hissettirdiği belirtilmiştir. Kadınların yaşadığı evlilik baskısı sonucu kendilerini "kaybeden" olarak nitelendirebildikleri anlaşılmaktadır.

Evlenmemiş kadınların ailelerinin kendi üzerlerinde kurdukları baskıdan kurtulmak için istemeden evlilik yapmaları ya da evliliği bir kaçış olarak görmeleri de günümüzde hala sürmektedir. Uslu (2012)'nin. 25-35 yaşında olan evlenmemiş ve ailesiyle yaşayan kadınlarla yaptığı çalışmada evlilik baskısının günlük hayata ne kadar işlemiş olduğu ve kadınlara nasıl hissettirdiği açık şekilde görülmektedir. Bazı kadınların evliliği ailelerinden ve baskılardan bir kaçış yolu olarak gördüğü, sırf bu yüzden evlenmek istediği öğrenilmiştir. Kadınların evlilik olmadan evden çıkmasının hoş karşılanmaması da hayatlarını zorlaştırıyor görülmektedir. Ailelerin evinde "bir odaya sıkışmış" ve baskıda hisseden bu kadınlar, evde ailelerinden, dışarıda çevrelerinden evlilik baskısı görmektedir. Kadınların evlenmek isteyip evlenememesi ya da evlenmek istememesi bu baskıda farklı bir etki yaratmıyor görülmektedir. Özellikle sosyal alanlarda bu baskının daha çok ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Kadınlar düğünlerde özellikle diğer kadınlar tarafından bu tür sorulara maruz bırakılmakta, cevapları ters olursa bu durum evde kalmasının sınırına yorulmaktadır. Kadınlar evlenmemelerinden dolayı insanların kendine üzüldüğünü gördüklerini belirtmişlerdir. Herkes için aynı şekilde işlemese de, tarihte olduğu gibi bugünde evlilik baskısının son bulmadığı, evliliğin baskıya varacak şekilde istenilir olmasının kadınların hayatlarını hala olumsuz etkilediği, yaşamlarına negatif yönde etkide bulunduğu görülmektedir.

II. EVLİLİK BASKISI VE NEDENLERİ

Evlilik ve aile ile ilgili düşüncelerin toplumdaki topluma ve çağdan çağa değişen yapısını toplumun o dönemindeki egemen değer ve normlarının belirlediği bilinmektedir. Canatan ve Yıldırım (2011: 263-264) değerler ve normları, davranışın ölçütleri olarak tanımlamaktadır. Davranışların soyut etkileyicileri olarak görülen değerler, belli iyi-kötü, doğru-yanlış kalıpları ortaya koymaktadır. Bireyden beklenende bu kalıplara uyması olmaktadır. Yapılan davranış karşısında ise somut olarak toplumsal normlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Çoğunlukta olan kişilerin sayıca azınlıkta olan kişilere kendi değer ve normlarını, kendi normlarını ve doğrularını dayattığı bu nokta da baskı ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal baskı "bir toplumun veya zümrenin kendi üyeleri üzerinde belirli hareket, duygu ve düşünce tarzını kabul ettirmek için sahip olduğu güçtür." Değer, inanç, düşünce ve davranış sistemi olan toplumlarda yaşayan bireyler yaygın olanlara uyma zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Toplumsal alanda farklı şekillerde görülen baskı, hukuksal, dinsel ya da zevksel baskılar ve yaptırımlar olarak görülebilmektedir. Bazen ceza ile görülen baskı, bazen alay etme gibi günlük şekillerde ortaya çıkmaktadır (Ülken, 1969, 40). Dışlama, etiketleme gibi süreçlerde toplumsal baskıların ürünüdür. Hemen hemen her konuda bireyin karşısına çıkabilen toplumsal baskı, birey evlilik çağına geldiği düşünüldüğünde evlilik baskısı olarak kendini göstermektedir. Toplumsal baskı tanımından hareketle evlilik baskısı, evlenme çağına geldiği düşünülen kişilerin ailelerinden, çevrelerinden ya da genel olarak toplumsal düzenden gördükleri baskı olarak tanımlanabilir. Genelde toplumun özelde aile ve çevrenin bireyden istediği yaygın olarak görülen evlenme ve aile kurma durumunu devam ettirmesidir. Birey evlenmek istememesi ya da çeşitli nedenlerle evlenememesi durumunda evlilik baskısıyla karşılaşmaktadır. Marx ve diğerlerine (2008: 194) göre evlilik ilgili kişilerin "evet" söylemiyle oluşan hukuku bir sözleşme olsada, ilgili kişilerin verdiği onayla özgürce yapılan bir seçim olarak algılanmamalıdır. Verilen onayın ne kadar özgürce verildiği tartışmalıdır.

Evlilik baskısı, bireye öncelikle aile ve yakın çevresi aracılığıyla ulaşıyor olsada bu baskının aile ve çevresel ortamda doğup, yayıldığını söylemek mümkün değildir. Aile ve çevreyi bu baskıya iten nedenler

toplumsaldır. Sadece aile ve yakın çevresinden bu baskıyı görmeyen birey, toplumun hemen hemen her alanında benzer bir tutumla karşı karşıya kalabilmektedir. Hem ailenin hem çevrenin hem de genel olarak toplumun evlilikle ilgili yaptığı baskının altındaki nedenler, toplum hayatına daha derinden işlemiş düşüncelerden beslenmektedir. Giddens (2008)'e göre özellikle kadın üzerinde baskının oluşmasını sağlayan asıl değerler ataerkil değerlerdir. Aile üzerinden doğan ama toplumun her kesimini etkileyen ataerkil değerler ailenin yanı sıra siyaset, kültür, ekonomik ve dinsel ideolojilerde hakimdir. Bu değerlerin temelinde alta görülen kadın, çocuk ve benzeri grupların erkek otoritesine boyun eğmesi ve bağlı olması fikri yatmaktadır. Evlilik ve evlilikle oluşan aile bir nevi bu eşitsizliğin ilk temelini atıldığı alandır (Gittins, 2001, 80). Evlilik ve aile kültür, din, siyaset ve ekonomik yapılar tarafından düzen isteğinin devam etmesi açısından, bu kurumlara sağladığı yararlar açısından istenmektedir. Düzenin sürmesi açısından her türlü hakimiyet kurma çabasının olduğu bu alanlarda, erkeğin evlilikle kadın ve çocuklar üzerinde üstünlük kurmasından yararlanılarak, kontrol edilmesi gereken kişi sayısını azaltılmaktadır. Eğer erkek, kadın ve çocukları kontrol ederse, bu alanlar sadece erkeği kontrol ederek, hakimiyetleri sürdürebilmekte, denetimi sağlayabilmektedir. Bu yüzden evlilik baskısının nedenlerini kültürel, siyasal, ekonomik ve dinsel nedenler olarak ayrı ele almak mümkündür

A. Kültürel Nedenler

Evliliğin ve ailenin "doğal, kutsal, olması gereken" olduğu gibi söylemleri toplumsal hayatın dolayısıyla kültürün her yerinde güçlü olarak görmek mümkündür. "İnsanları belli biçimlerde davranmaya ve yaşamlarını geçerli norm ve kalıplara göre sürdürmeye zorlayan ciddi bir baskı vardır." Dile kadar işlemiş olan bu düşünceler insanları belli yolları seçmeleri için ikna etmeye çalışmakta, işe yaramayınca zorlamaktadır. Bu patriyarkal düşünceler, evlenmeyi ya da bekar kalmayı istemede, çocuk isteyip istemede olduğu gibi her alanda görülebilmektedir. Bu düşüncelerin sunulduğu ilk yer ise ailedir, aile üzerinde etkin olan bu ideolojilerle bireyin sosyal davranışları oluşmakta ya da oluşturulmaya çalışılmaktadır. Aile burada 'toplumun siperi' gibi görev görmektedir (Gittins, 2001, 95). Aile toplum tarafından istenenlerin bireye ilk öğretildiği, evlilik konusundaki baskının en çok gerçekleştiği alanlardan biridir.

Farklı toplumlarda farklı kültürel öğelerin yer alması, evlenme konusundaki baskınında farklı boyutlarda görülmesine neden olmuştur. Evlenme eski çağlardaki anlamıyla tam bir anlaşma olmaktan görece daha çok kurtulmuş gibi gözükse de ailelerin evlilik üzerindeki etkisi az ya da çok her zaman görülmektedir. Giddens (2008: 225-226), Britanya kültürü ile Güney Asya kültürü kıyaslandığında Güney Asya'da ailelerin evlilik üzerindeki etkisinin daha fazla olduğunu, düzenleme evliliklerin daha çok görüldüğünü ve sevginin evlilikten önce değil, sonra geleceğine inanıldığını belirtmiştir. Yine Hint kültüründe evlilik akrabalık için önemli sayılırken, "siyahi" bireylerde evliliğin aile için temel olmadığı, ayrılıkların daha sık görülebildiği anlaşılmaktadır.

Türk kültüründe ise evliliğin oldukça istenen bir durum olduğunu görmek mümkündür. Tarihsel süreçte değişimler görülmesine rağmen Türk toplumunda evlilik ve aile konusunda her zaman olumlu bir tutum söz konusu olduğu söylenebilir (Canatan ve Yıldırım, 2011, 118-119). "İnsan evlenmeli, ev edinmeli" fikri Türk kültüründe oldukça eskilere dayanmaktadır. Aileye ve evliliğe verilen önem oldukça yüksektir. İnsan evlenmez ve çocuk sahibi olmazsa yaşaması anlamsız olmakla özdeşleştirilmiştir (Canatan ve Yıldırım, 2011, 270). Bireyin evlilikle ve aileyle ilgili görüşlerin oluşmasında zaten çok etkili olan aile, eş seçiminde bile onay alınması gereken yer olarak görülmektedir. Ama asıl sorun ailenin kendi fikirlerini bireye birebir kabul ettirmeye çalışmasında ortaya çıkmaktadır. Ailenin bireyi evliliğe zorlaması ya da evlilik konusundaki görüşlerini uygulatmaya çalışması her zaman aynı şiddette olmamaktadır. Bazı aileler evliliğe ikna etme yöntemlerini kullanırken, kırıcı da olsa sözlü bir iletişim üzerinden ısrarlarını sürdürürken, bazıları fiziksel şiddetle bireyin üstüne gidebilmektedir. Bu yüzden istenmeyen, rıza alınmadan yapılan evlilikler olduğu bilinmektedir.

TÜİK 2014 verilerine göre 18 yaş üstü kadınların %6.2'si evliliklerin ailenin kararıyla kendi onayları olmadan olduğunu belirtirken, 41.5'lik bir oran kendi kararı (onaylı) evlendiğini belirtmektedir. 2006 yılında evlilik kararını görücü usulüyle ve ailenin kararıyla alanların oranı ise 31.2'dir (TÜİK, 2015, 33). Kadınların kendi istekleriyle yaptıkları evliliklerde bile ailenin dolayısıyla da hakim kültürün etkisini açıkça görmek mümkündür. Kadınların evlenecekleri kişileri seçerken aileleriyle uyumuna ve ailelerine nasıl davrandıklarına baktıkları görülmüştür. Aileye saygılı, samimi, özverili, uyumlu insanların tercih edildiği, ayrıca evlenecek kişinin aileyle aynı dinden, aynı ırktan kişiler olmasına, aynı kültürel değerleri taşımasına önem verildiği, siyasi olarak aileyle çatışma yaşamayacak kişilerden olmasına dikkat edildiği öğrenilmiştir. (Usluoğlu vd., 2015, 1494-1495).

Evlilik baskısının kültürel nedenlerinin görülebileceği bir başka alan kültürün yayılması sağlayan araçlardır. Bu araçların en önemlilerinden dil özellikle evlilikle ilgili düşüncelerin ve evlilik baskısının ne

kadar derinlere işlediğinin görülmesi açısından oldukça önemlidir Evlenmemiş kişiler için kullanılan “evde kalmış” sözünün tarihsel olarak 19. Yüzyıla kadar dayandığı bilinmektedir. Bu dönemde yaygın görülen işlerden birinin giysi yapımı olması ve bu işin kadınlara özgü görülmesi, terimin çıkış noktasıdır. Evde kalıp yün eğirme işi yapan kadınlara “evde kalmış kız” dendiği ve İngilizce ‘de bu deyim yün eğirmekten türediği bilinmektedir (Gittins, 2001, 27). Anadolu’da ise değişik zamanlarda ve yörelerde evlenmemiş kadınlara farklı farklı lakaplar takıldığı bilinmektedir. “gabık, hırsız almaz, küflü, marda, övelek, aneç, kalgın, kalık, kalmış, tohumluk, arda” gibi sözcükler bu lakapların sadece bir kaçıdır. Bu sözcükler bazen kadının sadece yaşı ve durumunu belirtmek için kullanılsa da bazılarının ahlaksızlıkla özdeşleştirilme anlamında kullanıldığı bilinmektedir. Sözcüklerin hemen hemen hepsinde toplum tarafından hoş karşılanmama görülebilmektedir (Uçar, 2013). Kadının evlenme zorunluluğu ve kadının evle özdeşleştirilmesi de dile yansımıştır. Türk dilinde evlilikler için kadının “alınan” erkeğin “alan” olarak kullanıldığı bilinmektedir. “kız almak, kız istemek” gibi söylemlerde bunu görmek mümkündür. Ayrıca evlilik seçiminde evlenecek bireylere bırakılmaması gerektiğinin düşünüldüğü “Bekar gözüyle kız alınmaz”, “Kızı serbest bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya varır” gibi söylemlerden anlaşılmaktadır (Günindi Ersöz, 2010, 172). Kullanım amacı ne olursa olsun dilde bu şekilde sözcüklerin ve cümlelerin yer etmiş olması kültürel olarak evlenmemiş olmanın ne kadar istenmeyen bir durum olduğunu, evlenmenin üzerindeki etkileri ve kadının ikincil konumunu ortaya koymaktadır. Ayrıca evlenmemiş erkekler için kullanılan benzer kelimelerin olmayışı dikkat edilmesi gereken noktalardandır.

Kültürün kendini aktarma yollarından biri olan medyada da evlilik teşviğini görmek mümkündür. Şahin (2011), ülkedeki evlendirme programları üzerinden yaptığı çalışmada evlilik programları yoluyla evlilik fikrinin kutsallığının sürekli tekrarlandığı belirtmiştir. Bu kutsallık altında ataerkinin, popüler kültürün ve kapitalist sistemin sürekli aşılandığı görülmektedir. Benzer şekilde söylemleri dizilerde ve filmlerde de görüldüğünü söylemek mümkündür. Akgül (2013: 95-96), devlet dairelerinin ve dinsel kurumların aile ve kadına yönelik yazılarını incelediği çalışmada, kurumların tamamının düşüncelerle bir tutulamayacağını belirtmekle birlikte, kadınların evlenmeye hazırlanması gerektiğini belirten, kadını sadece annelikle bir tutan, cinsiyetçi görevler yükleyen, bekarlığı “sapkın”lıkla bir tutan yazıların olabildiğini göstermiştir. Yine gazete yazılarında, haber bültenlerinde ve tartışma programlarında benzer ayrımcı, cinsiyetçi söylemleri görmek mümkündür. Popüler kültürün “kadın dergileri” yalnız kalmanın, bekar olmanın “korkunçluğunu” sürekli vurgulamakta, kadınlara “evlenip, mutlu olmalarını” sağlayacak tavsiyeler hatta taktikler vermektedir.

B. Dini Nedenler

Evliliğin doğal, zorunlu olması fikrinin altında yatan en önemli nedenler, evliliğin kutsal olduğunu söyleyen dinler üzerinden şekillenmektedir. Evliliğin kutsallığı fikri kadına farklı erkeğe farklı getiriler sağlamıştır. Kutsallık üzerinden bakıldığında evlenen erkek bağımsızlığını devam ettirirken, kadın için evlilik baba itaatinden koca itaatine geçiş olarak kalmaktadır. Bağımlı olan kadın düşüncesi dinlerde o kadar baskındır ki, dul ya da yalnız kadın hem tehlikede, hem de tehlikeli olarak görülmektedir. Bekar ya da dul olmak tehlikeli olmanın yanın sıra kadınsal olmamakla ve marjinal olmakla bir sayılmıştır. Kadının yalnızlığı fikri kadınlıkla ters düşüyor gibi gösterilmiş, kadınlar ekonomik ve sosyal açıdan da evlenmeye bağımlı hale getirilmeye çalışılmıştır. Tek yaşayan kadınlara “cadı” diye zulmedildiği dönemlerde herkesin bu uygulamalardan memnun olmadığı bilirse de, bunun hem kilise hem devlet onaylanan bir söylem olması çoğu kişiyi karşı çıkma durumunda çaresiz bırakmıştır. Bu kadınlar öldürülme bile günlük işlerden uzak tutulmaya çalışıldığından çaresizlik içinde düzene uymak zorunda bırakılmış, evlilik ve annelikle kadın bir kez daha özdeşleştirilmiştir (Gittins, 2001, 62-63).

İnsanın hayatının başlangıcından beri iki ayrı cins olarak ele alındığı ve aile hayatı içerisinde olarak gösterildiği bilinmektedir. Özellikle Semavi dinler de bu durum Adem ve Havva örneği ile pekiştirilmektedir (Aydın, 2000, 40). Adem ve Havva İslamiyet’te cennette aile hayatı yaşıyor olarak anlatılmaktadır. İslamiyet’in aileye verdiği değer ve aileyi olmazsa olmaz görmesi buradan örneklenmektedir. Yeni evlilere Allah’ın yardım edeceği düşünülmektedir. Farklı mezheplerde farklı anlayışlar görülmesinden dolayı bazıları kadının duygusal yapısına değinip, eşini kendisini seçemeyeceğini ailesinin seçmesi gerektiğini belirtirken, bazılarında kadın seçmekte özgürdür. Yine de 16. Yüzyıldan itibaren Osmanlı’da kadının velisinin de izniyle evlenebileceği şeklinde bir uygulamaya başlandığı bilinmektedir (Alaskarova, 2015, 57-59). İslamiyet’te evlilik dini bir sorumluluk olarak ele alınmıştır. Nikahın sünnet sayıldığı, çok çocukla çoğalmanın istendiği bilinmektedir. Bu yüzden bekar kalmak “yaradılışa aykırı” olarak nitelendirilmekte, kötü sayılmaktadır (Vurgun, 2004, 26). İslam dininde aile kurmaya ve evlenmeye önem verilmesi evliliği teşvik edici birçok ayet ve hadis üzerinden pekiştirilmiştir. Evlenmenin başlangıcında yaygın olarak görülen “kız isteme” törenlerinde kullanılan “Allah’ı emri Peygamber’in

kavliyle” cümlesi bile evlilik konusundaki dini onayı gösterir niteliktedir (Canatan ve Yıldırım, 2011, 252-253).

Yahudilik’te evlilik ve aileye çok önem veren dinler arasındadır. Ailenin kutsallığı fikri benimsenmiş, soyun devamı için evlilik, aile ve çok çocuk sahibi olmak teşvik edilmiştir. Evlilik dışı ilişkiler yasaklanmış, aile kurmanın sadece meşru evlilik yoluyla olması gerektiği vurgulanmıştır. Yahudi toplumunun temelinde aile görülmekte, evlilik insan hayatının en önemli olaylarından sayılmaktadır. Evlenmemiş kişilere “yarım adam” gözüyle bakıldığı bilinmektedir (Çil, 2013, 127). Hristiyanlık, evlilik ile ilgili düşüncelerin en çok değişiklik gösterdiği dinlerden biri olarak ele alınabilir. Hristiyanlığın bu yönü aynı dönemde farklı yaklaşımlarında aynı din içerisinde görülmesiyle kendini göstermiştir. Hristiyanlığın eski çağlarında “kutsal fahişelik” adı altında cinsel ilişkilerin düzenlediği bir dönem olduğu bilinmektedir. Bazı bölgelerde rahibeler kutsal fahişelik yoluyla dine hizmet ederken, bazı bölgelerde kadınlar tapınaklara gidip din adamlarıyla ya da oradaki herhangi biriyle ilişkiye girebilmektedir. ‘Tanrının eliyle doğurganlık’ amacıyla yapılan bu uygulamalar yaşanırken aynı dönemde bir yandan da kendini hiç ilişki yaşamadan dine adayan, evlenmeyen din adamlarının var olduğu bilinmektedir (Russell, 1983, 29). Hristiyanlıkta mezhepsel olarak farklı yorumlamaların olmasının yanı sıra, Yeni Ahit ve Eski Ahit’te de evlilik ve aileyle ilgili farklı söylemler olduğu görülmektedir. Yeni Ahit’te bekarlığın, bakırlığın yüceliği üzerinde durulduğu görülmekte, dine tam bir adanmışlık istenmektedir. Din adamlarının evlenmemesinin altında kadının günahkar olduğu düşüncesinin yattığı anlaşılmaktadır. Yine de din adamları dışında zinadan kaçma adına evlilik tercih edilmelidir. Ama asıl evliliğin kutsal olduğu düşüncesi Katoliklikte kendini göstermektedir (Alaskarova, 2015, 37-39). Evliliğin bir sözleşme değil, bir kutsanma olarak sayıldığı Hindu dininde her alt topluluğunda aynı işleme de boşanma Katolikler ’de olduğu gibi imkansız sayılmaktadır. Daha çok erkeklere yarayan düzenlemelerle çok karılılık ve metres sahibi olmak gibi durumların ise hoş karşılandığı bilinmektedir (Bottomore, 1984, 185).

Her dinde farklı uygulamalar olsa da tüm dinler kadının erkeğe bağlılığı ve evlilikle erkek tarafından denetlenmesi fikrinde ortak noktada uzlaşmış görünmektedir. Genel olarak dinler evlilik konusunda erkeğe hak tanımakta ve özgürlük sağlamaktayken, kadını kısıtlamaktadır. Kadının dini söylemler üzerinden evlilik baskısına maruz kalması aslında kadının denetlenmesi istemiyle açıklanabilir. “baba evi”ne ait, denetime mahkum kadın için istenen belli bir yaştan sonra “kutsal”, zorunlu evlilikle kocasına ait olması ve onun denetiminde yaşamını sürdürmesidir.

C. Siyasi Nedenler

Evlilik isteminin evlilik baskısına dönüşmesinin altında nedenlerden en kapsamlı ve güçlü olanlarının siyasi nedenler olduğunu söylemek mümkündür. Devlet ve devlette egemen güçlerin denetim isteği, evliliği ve aile kurulmasını desteklemelerine neden olmuştur. Hem kanunlarla evlilik ve aile üzerindeki istekler yaptırılırken hem her araçla evlilik ve aile kurma teşvik edilmektedir. (Russell, 1983, 8). Aile oluşum açısından biyoloji ile özdeşleştirilse de, modern toplumlarda ailenin asıl kaynağının kanunlar ve bu kanunları oluşturan devletler olduğunu söylemek mümkündür. Ailenin oluşumunu sağlayan evlilik belirli kanunlarla düzenlenmiştir. Çocuklar üzerinde en büyük hakka sahip olan annenin hakkını kanunlarla babaya devreden bu yapıdır, bu yapı aynı zamanda babaya birçok hak tanımaktadır. Devletsel müdahaleyi evlilikle başlayan aile sürecinin en başından sonuna kadar görmek mümkündür. Ailesel süreçte bakıldığına devlet bir nevi baba görevi görmektedir (Russell, 1983, 135-136). “hukuki bir anlaşma” olan evlilikte bireylerin kendi istekleri doğrultusunda bu kuralları değiştirme şansı olmadığı gibi, birlikte karar verip bir işlem yapmadan evliliği bitirme şansları da bulunmamaktadır. Serbest kişisel istekle olduğu düşünülen evlilik kurumunun bitmesi için sadece kişisel isteğin yetmemesi, hukuki devletsel boyutunu göstermektedir. Hukuksal boyutla başlayan evlilik ancak hukuksal bir süreçle bitebilmektedir (Gökçe, 1976, 50). Evlilik bu noktada bireyin yarattığı bir şeyden olmaktan çıkmaktadır. Evlilik bireyin kendi isteklerine uymamakta, bireyin isteği devletsel evliliğe uymak durumunda kalmaktadır.

19.yüzyıl ile birlikte azınlıkta olan orta sınıfın siyasi ve ekonomik olarak gücünü artırması özellikle siyasi alanda kendi düşüncelerini benimsetmeye yönelik çalışmalar yapmasına neden olmuştur. Öncelikle kanunlarla çocukların ve kadınların çalışması engellenmeye çalışılmış, ama bu konuda kanunlar yeterli olmayınca “kadının yeri evidir” düşüncesi kamusal alana yayılmaya çalışılmıştır. İşçi sınıfı da aile ücreti adıyla daha çok ücret alacağı düşüncesiyle kandırıldığından, aslında istenen kategoriye uymayan, dullar, boşanmışlar, bekarlar ve tek başına çocuklular başta olmak üzere birçok grup hakim düşünceye uymak zorunda bırakılmıştır. Bugünün devletlerinin aile ideolojisinin temelini buradan doğduğu görülmektedir (Gittins, 2001, 48-50). Devletin devamı ve toplumun düzeni açısından aile ve evlilik devlet tarafından her zaman desteklenmiştir. Eski Türklerde devletin temelinde evlenme ve ev kurmanın önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Aile de devletin merkezinde sayılmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2011, 55-56).

Modern dönemde devletin güçlenmesi ve aile dışında yaşayanların devlete tehdit olarak algılanması devletin aile konusunda birçok yasa çıkarmasını da beraberinde getirmiştir, ama yapılan yasalar cinsiyet ve sınıf ayrımı gözetmiştir. Kadınların bu yasa trafiğinden en az yararlanan taraf olduğunu söylemek mümkündür. Asıl olarak yasalar kadının aile içindeki görevlerini düzgün yapmasını korumaktadır. Yaklaşık 200 yıldır çıkarılan devlet yasalarının erkeklere, güçlü sınıflara ve çekirdek ailenin tekliline çalıştığı görülmektedir. Yasalar sonucu görülen evliliğe bağımlı kılınan insanlar, özellikle kadınlardır. Aile devletin sorunu olana kadar özel bir alan görülürken, devlete sorun olmaması açısından her türlü devletsel ataerkil önlem önceden yasalarla alınmaktadır (Gittins, 2001, 186-188).

Foucault, aile ve evlilik üzerinden oluşan denetim ve baskıyı dile getirmiştir. Eskinin "erdem ve günahkarlık" söylemi bugün sağlık ve hastalık söylemiyle denetim sağlamaktadır. Mutluluk için evlenmek ve evlilikle cinsellik "üstü kapalı emir" olarak verilmektedir. Özellikle modern çekirdek aile bedenlerin, cinselliğin sınırlanması üzerinden kısıtlanmaktadır. Çocuk doğurmak ve annelik evliliğe bağlı olarak görülmesi gereken, tıbbi süreçler olarak gösterilmektedir. Evlenememiş birey bu çıkarılara erişemediğinden başarısız ve rahatsız olarak adlandırılmaktadır. Aile hem tıbbi üstünlükle hem de aile üzerine politikalarla denetlenmekte, baskılanmaktadır. Evlilik ve aile ilişkileri, neyin normal ya da neyin anormal olmasının dışarıdan belirlenmesi ile sanayi üretimi sonrası büyük bir değişim geçirmiştir. Devlet aileyi bir şekilde sürekli gözlemlemektedir (Bilton vd., 2008, 236-237).

D. Ekonomik Nedenler

Russell (1983) toplumun özelliği nasıl olursa olsun toplumda en önemli olan ve birbirine en çok bağlı olan iki yapının ekonomik yapı ve aile yapısı olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla aile oluşumu için gerekli görülen evliliğinde, ekonomik nedenlerden doğrudan etkilendiği bilinmektedir. Ekonomik etkenler tarih boyunca toplumun evlilik isteme ya da istememe yönündeki kararlarını etkilemiştir. 15. Yüzyılda Avrupa'sında aileler sadece kız çocuğuna sahipse, erkeklerin yarısı kadar kazanmalarına rağmen kızlarını erken yaşta evlendirmemeye çalışmış, evlenmemeleri yönünde baskı yapmıştır. Birçok erkeğin olduğu ama kız çocuklarının da olduğu evlerde ise gelir fazlaysa hem kızların hem erkeklerin erken yaşta evlenebildikleri ve evlenmeye yönlendirildikleri bilinmektedir. Babalar iyi bir gelire sahiplerse çocuklarına ihtiyaç duymadığından çocuklarının erken evlenmesini isterken, dul bir anne kötü geçim şartlarından dolayı çocuklarından gelen gelire muhtaç olduğundan tam tersi istekler içinde olmaktadır (Gittins, 2001, 104). Tarihsel süreçte kadınların evlilik oranı ve evlilik yaşının yaşadıkları bölgenin ekonomik durumuna göre değiştiği görülmüştür. Bu değişme yaşadıkları yerdeki iş olanaklarının azlığı ya da çokluğuna bağlıdır. Eğer kadın iş olanaklarından yoksun bir yerdeyse erken yaşta evlenmekte, değilse görece daha geç yaşlarda evlenmektedir. Zengin ailelerin kızlarını erkenden zengin kişilerle evlenmeye zorlaması, ama çalışanlarda bu baskının daha az görülmesi bundandır (Gittins, 2001, 103). Ekonomik nedenler tarih boyunca evlilik baskısıyla ve evlenmeme baskısıyla birebir etkileşim içinde olmuştur. Günümüzde hala sosyo-ekonomik durumu düşük olan ailelerin, kız çocuklarını "çocuk" yaşta evlendirmeye çalıştıkları, hatta "başlık parası" gibi yöntemlere başvurabildikleri bilinmektedir. Aynı durumu gelir düzeyi daha yüksek ailelerde de "zengin damat" hayalinde görmek mümkündür.

19. yüzyılın sonunda bekar ve yalnız yaşayan işçi kadınların daha önce cadı diye zulme uğrayan kadınları aratmayacak sorunlarla karşı karşıya geldiği görülmüştür. Bu noktada bekar ve yalnız olan kadınların hepsine aynı yaklaşılmaması oldukça önemlidir. İşçi bekar kadınlar bu durumda en çok rahatsız edilenler olurken, orta sınıf kadınların bu durumla çok karşılaşmadığı anlaşılmaktadır. Bekar işçi sınıfına mensup kadınların polislerden de tacizle karşılaşmaları, hastanelerde kadın tedavilerinde ahlaksızlık söylemleriyle karşılaşmaları, tek başlarına ekonomik olarakta geçinmekte zorlanmaları evlilik yönündeki baskıyı artırmış görünmektedir (Gittins, 2001, 185-186). Kadın aileden, yakın çevreden, dini ve siyasi etkenlerden gördüğü evlilik baskısını atlatabilse bile, topluma hakim ekonomik güçler geçinmesi için kadını tekrar evliliğe mahkum etmeye çalışmaktadır. Tarih boyunca kadın için iş hayatında da görülen eşitsiz gelirler, kadını birilerine bağımlı olmaya zorlamaktadır. İş bulamayan ya da bulsa bile geliriyle geçimini sağlayamayan kadına sıkça "evlen kurtul, evlen sana kocan baksın" gibi söylemlerde bulunulması bu durumun ürünüdür.

SONUÇ

Evlilik tarihi aynı zamanda uzun ve acılı bir evlilik baskısı tarihi olarak da ele alınabilir. Evlilik düşüncesinin egemenlerin çıkar düşüncesinden ayrı düşünülmeceği birçok örnekle kendini göstermiş, bu dönemlerde hedef büyük çoğunlukla kadınlar olmuştur. Beauvoir (1993)'e göre toplumun kadına çizdiği kader, evliliktir. Kadınlar evlenmiş olsalar da olmasalar da bir şekilde evlilikle birleşecek bir kader yaşamaya mahkum edilmektedir. Kadınların çoğunun ya evli ya dul olması yada evliliğe hazırlanma

süreçlerine maruz kalması bunun göstergesidir. Bekar kadının bekarlık nedeni ne olursa olsun, evliliği istese de istemese konumu evliliğe göre belirlenmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de bekar kadın sayılarında artışlar olmasına rağmen bu söylemin çok fazla dillendirilmediği, durumun geçici görüldüğü, bir ömür evlenmemenin kadın için bir seçenek olarak bile tanınmadığı anlaşılmaktadır. Kadının bekarlık durumu ya da evlenmek istememesi düzeltilmesi gereken bir durum olarak görülmekte, bekar kadın tehlike, tehdit algılanmakta, kadının evlenmesi “doğru yola girmesi” için her yöntem denenmektedir. Aileden, yakın çevreden, arkadaşlardan başlayan süreç büyüyerek kültürel, dini, siyasi ve ekonomik her ortamda kadını kuşatmakta, kadın günlük hayatını bu düşüncelerle çevrili geçirmektedir. Tarihsel sürece oranla azaldığı düşünülse de, her kadının hayatını aynı etkilemese de evlilik baskısı hala varlığını bir şekilde sürdürmektedir. Günlük hayata, ilişkilere hatta kişiliğe yansıyan olumsuz etkilenmeler ve bazen istenmeyen evliliklere yönelme durumu baskının getirdiklerinin sonucudur. Bu noktada evlenmek gibi evlenmemenin de bir seçenek, tercih olduğunun kabul edilmesi gerekmekte, evlenmemekte “normal” görülen bir süreç olarak toplumda yerini almalıdır. Bu durumun oluşması için birçok çözüm önerilebilirse de başta evlenmemiş kadınların tutum ve tavrı konuyu şekillendirecek gibi görünmektedir. Kadın evlenmemesinin bir sorun olmadığını, kendinde bir “eksiklik, kusur, anormallik” olmadığını fark edip, buna göre davrandığında baskının bir anda son bulacağı söylenemezse de değişimin başlangıcı ortaya çıkabilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, Çiğdem (2013). *Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2000 yılından itibaren kadın ve aileye yönelik süreli ve basılı yayınlarının analizi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Alaskarova, Pari (2015). *İlahi dinlerde kadının statüsü (Yahudilik-Hristiyanlık-İslamiyet)*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Aydın, Mustafa (2000). *Kurumlar sosyolojisi kurumlara başlangıç çerçevesinde bir çalışma*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Beauvoir, Simone (1993). *Kadın "ikinci cins 2" evlilik çağı*. çev. B. Onaran, İstanbul: Payel Yayınları.
- Bilton, Tony, Bonnett, Kevin, Pip, Jones, Lawson, Tony, Skinner, David, Stanworth, Michelle, Webster, Andrew (2008). *Sosyoloji*. çev. K. İnal, İstanbul: Siyasal Yayınevi.
- Bottomore, Tom B. (1984). *Toplumbilim, sorunlarına ve yazımına ilişkin bir kılavuz*. çev. Ünsal Oskay, İstanbul: Beta Yayınları.
- Canatan, Kadir, Yıldırım, Ergün (2011). *Aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Ceylan, Fatma Gül (1994). *Üniversite öğrencilerinin eş seçimindeki tercih ve beklentileri*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Çil, Abdurrezzak (2013). *İsrail’de toplumsal yapı: evlilik ve aile*. Ortadoğu Araştırmalar Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Duby, Georges (1990). *Ortaçağ insanları ve kültürü*. çev. M. A. Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi.
- Erkal, Mustafa E. (1983). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Engels, Friedrich (2009). *Ailenin, özel mülkiyetin ve devletin kökeni*. çev. H. İlhan, Ankara: Alter Yayıncılık.
- Giddens, Anthony (2008). *Sosyoloji*. çev. Z. Mercan, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gittins, Diana (2001). *Aile sorgulanıyor*. çev. T. Erdem, İstanbul: Pencere Yayınları.
- Gökçe, Birsen (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 8, s. 46-67.
- Gökçe, Birsen (1978). Evlilik kurumuna sosyolojik bir yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, s. 7-21.
- Günindi Ersöz, Aysel (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, S. 6, s. 168-181.
- Güvenç, Bozkurt (1991). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Marx, Karl, Engels, Friedrich, Lenin, Vladimir Ilyich (2008). *Kadın ve aile*. çev. A. Gelen, Ankara: Sol Yayınları.
- Russell, Bertrand (1983). *Evlilik ve ahlak*. çev. V. Eranus, İstanbul: Onur Basımevi.
- Sharp, Elizabeth A., Ganong, Lawrence (2011). I’m a loser, I’m not married, let’s just all look at me: ever-single women’s perceptions of their social environment. *Journal of Family Issues*, S. 32-7, s. 956-980.
- Şahin, Hatice (2011). *Kitle iletişim araçlarında aile ve ataerkinin yeniden üretimi (örnek olaylar Zuhal Topal’la İzdivaç programı ve Geniş Aile dizisi)*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Todd, Stephen C. (2003). *A Glossary of Athenian Legal Terms*, http://www.stoa.org/projects/demos/article_law_glossary?page=all&greekEncoding#section_29 (Erişim:16.01.2017)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015). *İstatistiklerle Aile*, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21523> (Erişim:17.01.2017)
- Uçar, Merve (2013). Anadolu ağızlarında kadının söz varlığına dair bir tasnif denemesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 8/9, s. 2465-2485.
- Uslu, Leyla (2012). Bir odaya sıkışmak: büyümekle çocukluk arasında kalmak. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri* 4, S. 1, s. 91-101.
- Usluoğlu, Feyruz, Atıcı, Meral, Avcıbay-Vurğaç, Burcu (2015). Kadınların eş seçimleri hakkındaki görüşleri: Nitel bir çalışma. *International Journal of Human Sciences*, S. 12(2), s. 1484-1502.
- Ülken, Hilmi Ziya (1969). *Sosyoloji sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.